

Adam Baroš a kolektiv autorů: Dřeviny a byliny vhodné pro venkovská sídla

Trojice metodik vydaných v r. 2014 a napsaných kolektivem pracovníků Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně a Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze pod vedením Adama Baroše se dotkla tématu dosud značně opomíjeného, nicméně zásadně ovlivňujícího kulturní krajinu – pomalé a nenápadné změny, které již léta mění obraz venkova v individuálních výsadbách okrasných rostlin. Jak „babiččina zahrádka“ nebo „dědečkův sad“ souvisí s kulturní krajinou, je vcelku zřejmé. Co však zůstává očím pozorovatele skryto, jsou změny diverzity živočichů. V několika posledních letech byly publikovány doslova desítky studií, které dokládají význam a vliv pěstovaných rostlin na biodiverzitu bezobratlých a obratlovců v sídlech. Vynikající podklad pro diskusi přírodovědců se zahradníky o vhodném podílu pěstovaných exotických a domácích druhů poskytli např. H. D. Wilde se spoluautory (2015) v nově založeném časopise Horticulture Research z rodiny časopisů kolem Nature. Propagace domácích druhů rostlin má význam z mnoha důvodů – především s ohledem na potravní zdroje, zejména hmyz. Důležitá je také podpora dřevin, které poskytují semena a plody volně žijícím druhům živočichů i v zimním období (Němec 2014).

Brožury jsou zpracované pro tři různé oblasti s poměrně odlišnými přírodními poměry. Jako území s teplým a mírným charakterem klimatu bylo vybráno České středohoří a mikroregiony Moravský kras a Časnýř, oblast s chladnějším a vlhčím klimatem reprezentuje Čertovo břemeno (společnosti obcí v jižní části Středočeského kraje). Metodiky mají formálně identickou strukturu zahrnující po úvodním popisu území rozbor přírodních poměrů, popis krajinného rázu a historie území a také vnímání (percepce) krajiny a její hodnoty obyvateli. Následující rozbor dřevin a bylin vhodných pro venkovská sídla a přehled pěstovaných odrůd ovocných dřevin tvoří jádro publikací. Doprovodné mapy pak ukazují jednak krajinný ráz území, a také výskyt zajímavých druhů či odrůd. Autoři se hlásí k myšlence nelpět na historickém sortimentu rostlin, a vytvářet tak jakési zahradnické skanzeny, nicméně považují za užitečné udržet zkušenost minulých generací v současné záplavě novinek. Chtějí podpořit osobité prostředí jednotlivých regionů a pomoci je kultivovat v době stále sílícího tlaku na homogenizaci krajiny, podpořit tak kvalitu sídelní zeleně i z hlediska psychosociálních, ekologických a ekonomických funkcí.

Zajímalo mě, kde se publikace mající obdobnou strukturu začínou výrazně odlišovat z hlediska metodického přístupu. V souladu s očekáváním se tak stalo v ka-

DŘEVINY A BYLINY VHDNÉ PRO VENKOVSKÁ SÍDLA NA ÚZEMÍ SPOLEČENSTVÍ OBČÍ ČERTOVO BŘEMENO
Adam Baroš, Jiří Velebl, Roman Businský, Lenka Stroblová, Tereza Hrubá, Markéta Santrůčková, Stanislav Boček, Libor Dokoupil, Zdeněk Kučera, Martina Hupková

DŘEVINY A BYLINY VHDNÉ PRO VENKOVSKÁ SÍDLA NA ÚZEMÍ MIKROREGIONŮ MORAVSKÝ KRAS A ČASNÝŘ
Adam Baroš, Jiří Velebl, Roman Businský, Lenka Stroblová, Tereza Hrubá, Markéta Santrůčková, Stanislav Boček, Libor Dokoupil, Zdeněk Kučera, Magdalena Kašková

pitolách o krajinném rázu. Přestože už více než 20 let žijeme s ochranou krajinného rázu (viz § 12 zákona 114/92 Sb. ve znění pozdějších předpisů), není specifikovaná obecně platným závazným předpisem, tedy vyhláškou, na kterou se zákon odvolává. Krajinný ráz tak zůstává v podobě preventivního hodnocení, rozmanitý a různé pojímaný tím samým autorským kolektivem, což pouze dokazuje obtížné a mnoho- vrstevné vymezení jeho podstaty. Nicméně určitý vývoj je přece jen patrný, a tak se v Moravském krasu setkáváme s podporou harmonické skladby krajinných prvků, respektováním tradičního obrazu sídel včetně doprovodné zeleně. Hodnocení dalších prvků spojených s identitou a individualitou krajiny, či cílenými kompozicemi (Kulišťáková a kol. 2014) zde však stále postrádám. Jestliže kapitoly zabývající se historií krajiny (zahrnují zámecké zahrady a parky a zeď vázanou na drobné památky, především sakrální) považují za zajímavé, oddíly o percepci krajiny jsou metodicky inovativní. Vnímání krajiny lidmi představuje doslova základní metodický přístup, který nám může napovědět, jaké priority místní lidé zohledňují při nakládání s krajinou. I přes nízký počet respondentů a jen orientační vyhodnocení výsledky ukazují na rozdílné vnímání jednotlivých regionů jejich obyvatelstvem. To samozřejmě může vést i k odlišným očekáváním naplnění krajinných funkcí.

Nejdůležitější text recenzovaných publikací pak zahrnuje přehled rostlin vhodných pro venkovská sídla. Zde byla hodnocena také míra autentičnosti konkrétních druhů pro dané území na základě součas-

né inventarizace vybraných sídel. Domácí sortimenty a odrůdy se ustálily jako odolné a představují tedy další součást paměti sídelní krajiny. Autoři např. doporučují propojovat alejemi zastavěné území s okolní krajinou, ponechávat a obnovovat vzrostlé stromy v centrální části obce, doplňovat drobné památky solitérní nebo skupinovou výsadbou, vyvarovat se geometricky ostrých tvarů včetně kuželovitých forem jehličnanů, kostru porostů tvořit z domácích druhů, na veřejná prostranství vysazovat nenáročnou dlouhověké trvalky, které přežijí i sníženou údržbu. Pro přežití ptáků v zimě jsou také důležité plodící stromy a keře místo plnokvětých kultivarů. Autoři se jednoznačně vypořádali s nepůvodními druhy, které mají sklon k neřízené invazi (křídlatka japonská – *Reynoutria japonica* a k. sachalinská – *R. sachalinensis*, zlatobýl kanadský – *Solidago canadensis*, netvařec křovitý – *Amorpha fruticosa* atp.), do seznamu bych přidal i vlčí bob mnoholistý (*Lupinus polyphyllus*). Autoři dokonce jako esteticky nevhodné považují sloupovité dřeviny vysazené na vizuálně exponovaných místech, či druhy s nápadným vzhledem a s výrazně barevnými listy. Důraz na místní zdroje dřevin konvenuje s následující kapitolou, která rozebírá místní ovocné odrůdy. Naše (polo)kulturní společnost už pomalu dospívá k docenění místních lety prověřených odrůd ovocných dřevin a můžeme jen doufat, že dotace na obnovu sadů budou využity smysluplně.

Součástí metodik tvoří bohatá fotodokumentace. Zahrnuje jak kulturní a historické objekty, tak fotografie rostlinných druhů doporučených autory. Důležité jsou rovněž snímky konkrétních zahrad, kde můžeme vidět jednotlivé druhy, ale také jejich barevnou kombinaci v prostoru, a to včetně (ne)vkusně zasazeného trpaslíka. Na závěr každé recenze se objevuje úvaha, jakému spektru čtenářů je publikace vlastně určena. Zde bych kromě zájemců z řad milovníků záhonů a květnatých zahrad chtěl vyzdvihnout velký přínos metodik pro krajinné a zahradní architektky, kterým tyto publikace mohou přiblížit důvody odporu ochrany přírody (a krajiny!) vůči pěstovaným zahraničním kultivarům; stejně jako význam pro ochránce přírody, jimž naopak metodiky mohou osvětlit, proč do kulturní krajiny patří i pěstované kulturní rostliny a které to mohou být. Z těchto hledisek lze autorskému kolektivu poblahopřát, že se podařilo překlenout letitý spor o kulturní krajinu a zdravou míru její kultivovanosti. O jak malicherný spor jde, si můžeme uvědomit o pár kilometrů dál, kde přejedeme do homogenizovaného území hal, skladů, komerčních zón a nevzhledných bezúdržbových výsadeb jehličnanů ve štěpce. A nejlepší zpráva nakonec? Všechny tři metodiky se dají volně stáhnout na adrese <http://venkovskazelen.cz>.

Citovaná literatura je uvedena na webových stránce Živy.

Metodiky vydaly v r. 2014 společně Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., v Průhonicích, Zahradnická fakulta MENDELU v Brně a Přírodovědecká fakulta UK v Praze